

Ministrarna agerar extremt olämpligt

Kristerissons och Billströms skarpa uttalanden kring Erdogandockan är problematiska. Har man väl börjat fördöma yttranden finns ingen återvändo, skriver Nils Funcke.

V arje land får förr eller senare betala för de fönster som dess press slår in”.

Uttrycket beskriver på samma gång makten hos en fri press men också uttalandet att pressen har och bör ta ett ansvar för statliga intressen. Det formulerades av en av Europas mest inflytelserika politiker under slutet av 1800-talet, Otto von Bismarck.

Järnkanslerns formulering väcker också frågan om vad som bör och får yttras. Vad som bör yttras definieras av den som yttrar sig. Vad som får yttras anges i grundlag och lag. Bestämmelser som högförräderi, spioneri och uppvigling begränsar yttrandefriheten i syfte att skydda statsskickets grunder med parlamentarism, allmän rösträtt och en fri åsiktsbildning. Demokratin begränsas för att överleva.

Byt ut ordet ”press” mot opinionsyttring och Bismarcks ord kan användas som utgångspunkt för en diskussion om regeringens motreaktion på Turkiets reaktion när en docka förställande president Erdogan, med fötterna före, hissades upp i en lyktstolpe framför Stockholms stadshus.

Turkiet reagerade starkt. Sveriges ambassadör kallades upp till utrikesministeriet i Ankara. Sverige hade inte gjort tillräckligt för att stoppa terrorismen eftersom det kunde ske. Talmannen Andreas Norlén's besök i Ankara sköts på framtiden.

Valet för en regering i en sådan situation är att antingen ta avstånd från och därmed indirekt ansvar för opinionsyttringen. Eller markera att i Sverige råder fri åsiktsbildning och att regeringen är beredd att betala priset för eventuella krossade fönster.

Låt oss återvända till den opinionsbildning som sker genom pressen och i stället för Bismarck citera Östen Undén, statsråd och tillförordnad utrikesminister under 1930-talet.

I en artikel i Dagens Nyheter den 13 mars 1940 förklarar Undén att även ”stötande eller omoraliska eller enfaldiga” åsikter måste få uttryckas och när utländska makter trycker på ”upplyser (man) vederbörande om att tidningarna i Sverige är av regeringen fullkomligt oavhängiga... regeringen eller utrikesministern kan därför icke åta sig att öva någon uppsikt över eller ta något ansvar för pressens uttalanden.”

Östen Undén uttrycker att ”en fri press får inte anses som en belastning av utrikespolitiken under ett svårt läge” och pressen är som ”ett parlament där meningarna må bryta sig fritt, somliga kloka och värdefulla meningar, andra enligt sakens och människans natur oförnuftiga och ohållbara”.

Undén håller fast vid denna grundinställ-

ning under hela kriget. Det är också statsminister Per Albin Hanssons och utrikesminister Rickard Sändlers hållning tills trycket från Tyskland blir för tungt. Då inte bara fördömer regeringen yttranden utan ingriper mot antinazistiska tidningar och böcker med transportförbud, åtal och konfiskationer utan rättegång.

Utrikesminister Tobias Billström, talman Andreas Norlén och främst statsminister Ulf Kristeresson tar nu ifrån tårna. ”Mycket allvarligt”, ”extremt allvarligt” och ”ett sabotage mot den svenska Natoansökan, det är farligt för svensk säkerhet.”

Kritiken riktar sig mot en opinionsyttring och träffar också aktivisterna i Rojavakommittéerna. Det är extremt ovanligt att representanter för en regering i en demokrati överhuvudtaget kritiserar ett icke brottsligt yttrande.

Den danska tidningen Jyllandsposten publicerade 2005 ett dussintal karikatyrteckningar riktade mot islam och islamister. Statsministern Anders Fogh Rasmussen förklarade att staten inte har någon anledning att kommentera eller ta avstånd från publiceringsbeslut fattade av självständiga tidningar. Han vägrade träffa de ambassadörer som vill ha ett möte för att diskutera publiceringen.

Det är extremt ovanligt att representanter för en regering i en demokrati överhuvudtaget kritiserar ett icke brottsligt yttrande.

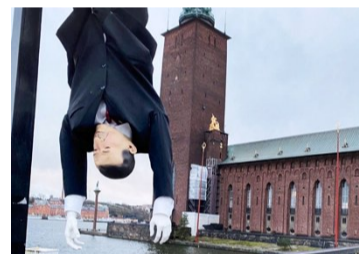
Den danske statsministerns grundinställning backades upp av dåvarande statsministern Göran Persson och oppositionsledaren Fredrik Reinfeldt.

Enligt Göran Persson hade det visserligen varit bättre om Fogh Rasmussen agerat offensivt och kallat samman ”ambassadörerna och berättat för dem om vad vi menar med tryckfrihet och fri opinionsbildning”. Reinfeldt instämde: ”Det är viktigt att vi inte ber om ursäkt för vår tilltro till demokrati och yttrandefrihet”.

På frågan hur klokt det skulle vara av en svensk tidning att publicera liknande bilder svarade Reinfeldt ”det ska väl varken jag eller Göran Persson ha synpunkter på” och att Sve-

Utrikesminister Tobias Billström och statsminister Ulf Kristeresson.
Foto: Anders Wiklund/TT

Dockan av Turkiets president Erdogan som hängdes utanför stadshuset i Stockholm.
Foto: Twitter/Reuters

rige inte ska ”börja backa när det gäller vår demokrati och yttrandefrihet”. När utrikesminister Laila Freivalds inte stod emot utan fördömde och också ingrep mot en karikatyr på SD-kurirens hemsida avsatte Göran Persson henne. Hon kritiserades senare av riksdagens konstitutionsutskott.

Medier som faller in under yttrandefrihetsgrundlagarna har ett starkt skydd i Sverige. Men även en icke tillståndsgiven manifestation har grundlagsskydd.

I regeringsformen anges opinionsfriheterna, bland annat yttrande-, organisations-, förenings- och demonstrationsfriheterna. Det är rättigheter som tillkommer alla och skyddas mot inskränkningar av särskilda begränsningsregler. Men precis som för medier finns gränser för att skydda enskilda och allmänna intressen. Ramarna anges i lag och överträdelser beivras av de rättsvärdande myndigheterna.

Dockan i lyktstolpen är en brutal och rå opinionsyttring men torde inte utgöra vare sig förtal av statsöverhuvud, uppvigling eller olaga hot. Anmälningar om förtal har direktavskrivits av åklagare.

Det är främst två problem med statsministerns och utrikesministerns skarpa och enligt min mening ”extremt olämpliga” uttalanden, för att använda statsministerns tonläge.

Markeringen mot en icke brottslig opinionsyttring riskerar att andra drar sig för att kritisera Erdogan och andra representanter för stater eller organisationer vi vill ha vänskapliga relationer med. Det krävs kurage att framföra även artikulerad kritik med tanke på risken att drabbas av statsministerns bannbulla och att anklagas för att riskera rikets säkerhet.

Det andra problemet drabbar främst regeringen själv. Har man börjat kommentera och fördöma yttranden finns ingen återvändo. Anta att Svenska Nyheter i SVT följer upp sitt satiriska inslag om Erdogans bubbelbad i Östersjön. Om regeringen då inte uttrycker kritik när den lättkränkte Erdogan går i taket är Turkiets enda rimliga slutsats att regeringen accepterar yttrandet.

Nu är det upp till medierna att visa sin integritet och publicera det man anser bör nå allmänheten och inte låta sig anpassas till vad regeringen anser gagnar statsnyttan för stunden. Publish and be damned brukar det sammanfattas.

I en demokrati är det ofrånkomligt att glasmästarna kan få mycket att göra.

Nils Funcke
journalist, expert på yttrandefrihet och tryckfrihet

